

סיכום קידושין דף לגי

שם : דודי זינגר

אמר מר: יכול יהדרנו בממון?

שאלה: האם מצוות הידור כוללת בתוכה תשלום בכסף?

מסביר רש"י שבספר ויקרא ראינו שהשימוש במילה הידור קשורה לתשלום בכסף שכתוב בפרק יט' "לא תהדר פני גדול" ו"דל לא תהדר", וההבנה שאין להעדיף את העשיר בגלל שיש לו כסף או את העני בגלל שאין לו כסף בכל הקשור למשפט צדק.

תלמוד לומר: תקום והדרת: מה קימה שאין בה חסרון כיס - אף הידור שאין בו חסרון כיס

עונה הגמרא שהידור הזקן לא כולל בתוכו תשלום בכסף ואנו לומדים זאת מהחיבור בפסוק " מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן", כמו שהקימה בפני השיבה אין בה חיסרון כיס (הפסד כספי) למכבד, כך גם צריך להיות בהידור הזקן, שלא יהיה בו הפסד כלכלי.

וקימה לית בה חסרון כיס? מי לא עסקינן דקא נקיב מרגניתא אדהכי והכי קאים מקמיה ובטיל ממלאכת?

שואלת הגמרא: הרי גם בקימה בפני הזקן יכול להיות הפסד כלכלי (חסרון כיס), הרי גם אדם שעוסק במרגליות (שעושה בפנינים חורים לשרשרת), מחויב להפסיק את עבודתו ולקום בפני הזקן, וזמן זה שווה ערך לכסף.

הגמרא לומדת בהקש- מתוך השוואה בין שני חלקי הפסוק:

בין קימה ("מפני שיבה תקום") לבין הידור (" והדרת פני זקן")

אלא אקיש קימה להידור: מה הידור שאין בו ביטול - אף קימה שאין בה ביטול;
כמו שבהידור אין ביטול מלאכה, גם בקימה אין ביטול מלאכה.

ואקיש נמי הידור לקימה: מה קימה שאין בה חסרון כיס - אף הידור שאין בו חסרון כיס¹

וכמו שבקימה אין חיסרון כיס, כך בהידור זקן לא יהיה חיסרון כיס (למרות שמבחינה לשונית הידור = חסרון כיס ודברים)

מכאן אמרו: אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם.

עונה הגמרא שמי שעוסק במלאכה לא צריך לקום ולכבד את הזקן, בגלל חיסרון הכיס, ומותר לו להמשיך ולעבוד בישיבה.

ולא? והתנן [בכורים פ"ג מ"ג]: כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלים בשלומם ואומרים להם "אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום"

שואלת הגמרא: האם אין בעלי אומניות עומדים מפני תלמידי חכמים? והרי למדנו במסכת ביכורים על מביאי הביכורים לבית המקדש העוברים בתוך ירושלים בדרכם, לכבוד מביאי הביכורים, ושואלים בשלומם ואומרים להם " אחינו אנשי מקום פלוני (שם המקום משתנה לפי מקור הגעתם של מביאי הביכורים) בואכם לשלום", ואם חייבים בעלי המלאכה לעמוד בפני מביאי הביכורים לא צרכים הם לעמוד ולבטל מלאכתם לכבוד תלמידי החכמים?

אמר רבי יוחנן: מפניהם עומדים, מפני תלמידי חכמים אין עומדים.

ענה רבי יוחנן: בפני מביאי הביכורים הם עומדים, אך אין צריך לעמוד בפני תלמידי החכמים.

אמר רבי יוסי בר אבין: בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי מפניהם עומדים - מפני תלמידי חכמים אין עומדים.

רבי יוסי לומד מכך שבפני מקימי המצוות בשעתן (בזמן) צרכים בעלי המלאכה להפסיק עבודתם ולכבדם ואין צריך לעשות זאת בפני תלמידי חכמים שיש לחבב את המצווה בזמנה מאוד מאוד שהיא עדיפה על פני כבוד חכמים.

ודלמא שאני התם דאם כן אתה מכשילן לעתיז לבא?

אומרת הגמרא שלא ניתן ללמוד ממצות הביכורים על כל המצוות שנעשות בזמנם שחביבות יותר מכבוד תלמידי חכמים, מאחר ויתכן שהסיבה שכאן מחויבים בעלי המלאכה לעמוד בשביל לכבד את מביאי הביכורים, על מנת לחזקם ולעודד אותם, שאם לא יקבלו כבוד אולי לא יבאו בשנה הבאה, אך לא כל מצווה הנעשות בזמנם צרכים לבטל את מלאכתם ומכאן שלא כל המצוות בזמנם עדיפות על כבוד תלמידי חכמים.

אמר ר' יוחנן: יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ –

הגמרא מבינה שבבית הכסא ובבית המרחץ לא יהיה צורך בקימה, ששייך לכבוד בקימה רק במקום שיש בו הידור (לומדים זאת מסמיכות הציווי "מפני שיבה תקום" " והדרת פני זקן")

ולא?

וכי אין חיוב קימה בבית המרחץ?

והא רבי חייא הוה יתיב בי מסחותא, וחליף ואזיל רבי שמעון בר רבי, ולא קם מקמיה, ואיקפד, ואתא אמר ליה לאבונה: שני חומשים שניתי לו בספר תהלים ולא עמד מפני!

הרי מעשה היה שבא רבי חייא וישב בבית המרחץ, ועבר על ידו רבי שמעון בר רבי ורבי חייא לא עמד לכבודו, והקפיד רבי שמעון על רבי חייא ובא רבי שמעון ואמר לאביו לרבי, שתי חמישיות מספר תהלים למדתי את רבי חייא ולא עמד בפני רבי חייא, מכאן נלמד שצריך לעמוד בפני תלמיד חכם גם בבית המרחץ.

ותו: בר קפרא - ואמרי לה רבי שמואל בר רבי יוסי - הוה יתיב בי מסחותא; על ואזיל רבי שמעון בר רבי, ולא קם מקמיה, ואקפיד

ומקרה נוסף שהיה עם רבי שמעון בר רבי, שבר קפרא (ויש אומרים שהיה זה רבי שמואל בר רבי יוסי), שבא לבית המרחץ וישב, ועבר על ידו רבי שמעון בר רבי והוא לא קם בפניו, ואקפיד על כך רבי שמעון בר רבי.

ואתא, אמר ליה לאבוה: שני שלישי שלישי שניתי לו בתורת כהנים ולא עמד מפני!

ושבא רבי שמעון בר רבי ופגש את אביו הוא ספר לו שלמרות שהוא למד את בר קפרא (או רבי שמואל בר רבי יוסי, שלא יודעים מי מהם היה התלמיד), שני שלישי מספר ויקרא, ובכל זאת הוא לא כבד אותי ולא עמד בפני.

ואמר לו: שמא בהן יושב ומהרהר?!

ענה רבי לבנו רבי שמעון, ואולי הוא לא עמד בפניך בגלל שהוא היה עסוק במחשבות על הלימוד שלמדת אותו?

טעמא - דבהן יושב ומהרהר, הא לאו הכי לא!

מכאן נלמד שהסיבה שלא היה צריך לקום בפני רבי שמעון היא שעסק במחשבות בלימוד התורה, אך אם לא כן **היה צריך לעמוד בפניו בבית המרחץ**

לא קשיא: הא בבתי גואי,

עונה הגמרא שאין קושי, מאחר ובבריתא שלמדנו שאין לעמוד בפני זקן בבית המרחץ מדובר בחדרים הפנימיים של המרחץ, במקום בו אנשים עומדים ללא בגדים, ואין בקימה שכזאת הידור.

הא בבתי בראי;

המעשים ברבי שמעון בר רבי עוסקים בחדר החיצוני של בית המרחץ בו אנשים עוד עם בגדים, ויש בקימה שכזאת הידור.

הכי נמי מסתברא

מסתבר מתוך המעשה ברבי שמעון בר רבי שאכן מדובר בחדרים חיצוניים, גם מחלק נוסף שבמעשה...

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא.

שראינו שאמר רבי לבנו רבי שמעון שספר לו על כך שהתלמיד לא עמד בפניו בבית המרחץ שאולי הסיבה לכך הייתה שהתלמיד הרהר בדברי התורה שלמדת אותו, ואנו יודעים מדברי רבה בר בר חנה שאין להרהר בדברי תורה בבית המרחץ ובבית הכסא, ולכן הגיוני שהמקרה של רבי שמעון בר רבי היה בחדר החיצוני של בית המרחץ שאחרת לא היה ניתן ללמד זכות על התלמיד שאולי הרהר בדברי התורה.

דילמא לאונסיה שאני

דוחה הגמרא את ההוכחה מתשובת רבי לבנו רבי שמעון, שיתכן ורבי עדיין לימד זכות על התלמיד שהרהר בדברי תורה גם אם מדובר שעשה זאת בחדר הפנימי של בית המרחץ, ולמרות שאין להרהר בדברי התורה בבית המרחץ ובבית הכסא, התלמיד עשה זאת שלא בכוונה, אלא מתוך כך שמחשבות הלימוד הטרידו אותו ולכן הרהר בהם בעל כורחו.

יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו - אטו ברשיעי עסקינן !?

שואלת הגמרא : האם אנו עוסקים באנשים רמאים ורשעים ? כיצד בכלל עולה שאלה של אפשרות שאדם ישקר ויעצום את עיניו בזמן שהוא מחויב במצווה, ועוד שנחפש פסוק שמוכיח שמותר לנהוג כך?

אלא 'יכול יעצים עיניו - מקמי דלימטיה זמן חיובא, דכי מטא זמן חיובא - הא לא חזי ליה, דקאים מקמיה?

אלא שאין הכוונה שיעצום עיניו בזמן שהוא מחויב בקימה, שהרי במצב כזה ברור שאסור, והשאלה היא לגבי עצימת עיניים לפני שמגיע הזקן לאזור המחייב קימה, נלמד בהמשך שהחיוב לקימה מתחיל כאשר נכנס הזקן לארבע אמותיו, ואם אין חיוב לכאורה לא יעבור על איסור.

תלמוד לומר: 'תקום ויראת.

ועל מצב שבו האדם "בורח" מקיום המצווה (בניגוד למה שחשבנו בתחילה שמדובר שהאדם מבטל את המצווה בה התחייב, שעל כך אין צורך בלימוד מיוחד וברור שזה אסור), מזהירה התורה "ויראת", שיודע ה' את כוונותיך, ויודע הוא שאתה מחפש תחבולות "לברוח" מקיום המצווה.

5

הגמרא מביאה ברייתא ממנה נלמד מהו אזור בו מתחיל חיוב הקימה, שלמדנו שהחיוב מתחיל בזמן שיש הידור בקימה, וכאשר הזקן רחוק מדי והאדם נעמד אין בכך הידור שלא מחייב שהוא קם בשביל הזקן, והחיוב מתחיל בזמן שהזקן קרוב וברור שהאדם קם בפניו.

תנא: איזוהי קימה שיש בה הידור?

שואלת הגמרא : מהו האזור בו האדם מחויב בקימה?

הוי אומר זה ארבע אמות .

המרחק מהזקן המחייב קימה, הוא ארבע אמות.

אמר אביי: לא אמרן אלא ברבו שאינו מובהק, אבל ברבו המובהק - מלא עיניו.

אביי מוסיף עוד הלכה בעניין זה, ואומר שארבע אמות זהו מרחק המחייב קימה כאשר מדובר בזקן שהוא רב שלמד ממנו תורה, אך לא מרבו המובהק שלמד אותו את רוב ידיעותיו בתורה, שבמקרה כזה החיוב לקימה מתחיל מהרגע בו רואה התלמיד את רבו המובהק.

אביי - מכי הוה חזי ליה לאודניה דחמרא דרב יוסף דאתי - הוה קאים.

וכך עשה אביי כאשר היה רואה את אוזן חמורו של רב יוסף-רבו (החומר על רכב רבו) מרחוק , עוד לפני שראה ממש את רבו הרוכב על החומר , היה נעמד, שהיה רב יוזף רבו המובהק.

אביי הוה רכיב חמרא, וקא מסגי אגודא דנהר סגיא; יתיב רב משרשיא ורבנן באידך גיסא ולא קמו מקמיה. אמר להו: ולא רב מובהק אנא? אמרו ליה: לאו אדעתין.

הגמרא מביאה מקרה בו אביי היה מהלך בצד אחד של נהר " סגיא", ובצד השני של הנהר ישבו רב משרשיא ורבנן, ושראו את אביי לא קמו בפניו.

שאל אותם אביי האם אני לא רבכם המובהק (ואתם מחויבים לקום בפני מהרגע שראיתם אותי גם במרחק שגדול מ-4 אמות), ענו לו תלמידיו שהם לא רואו אותו מאחר והיו טרודים בלימוד תורה.

הגמרא ממשיכה לעסוק בעניין מצוות קימה בפני זקן :

רבי שמעון בן אלעזר אומר: מנין לזקן שלא יטריח? תלמוד לומר: 'זקן וירא

שואל רבי שמעון בן אלעזר: מהיכן נלמד שזקן צריך לחשב את מסלול הליכתו ולהשתדל שלא להטריח אנשים בקימה?

אמר אביי: נקטינן: דאי מקיף – חיי. אביי מקיף. רבי זירא מקיף.

אמר אביי שדבר מקובל (לימוד שעבר בע"פ), שזקן ההולך מסביב בדרך אחרת, בשביל שלא לעבור ליד אנשים ולהטריח אותם בחיוב קימה בפניו, יחיה ויאריך ימים, וכך היה עושה אביי וכך עשה גם רבי זירא.

הגמרא מביאה מעשה בענין כבוד תלמידי חכמים :

רבינא הוה יתיב קמיה דרבי ירמיה מדיפתי; חלף ההוא גברא קמיה ולא מיכסי רישא; אמר: כמה חציף הא גברא!

רבינא ישב לפני רבי ירמיה כתלמיד לפני רבו, עבר על ידו שראשו לא היה מכוסה, ובאותם הימים היה נהוג ללבוש כיסוי ראש כאשר עומד בפני תלמיד חכם גדול (בשונה מימנו שמסרים את הכובע כשעומדים בפני אדם מכובד), אמר רבינא : איזה חצוף אדם זה שלא מכסה את ראשו.

אמר ליה: דלמא ממתא מחסיא ניהו, דגיסא בה רבנן.

ענה רב ירמיה לרבינא : יתכן ואדם זה בא מחסיא (שם מקום), שיש שם הרבה מאוד תלמידי חכמים ואין הסמקפידים על ההולכים בפניהם בגלוי רא.

איסי בן יהודה אומר: 'מפני שיבה תקום' - ואפילו כל שיבה במשמע: אמר רבי יוחנן: הלכה כאיסי בן יהודה.

רבי יוחנן פוסק הלכה כפי שאמר איסי בן יהודה שיש לעמוד בפני כל אדם זקן אפילו אשמאי (עם הארץ או רשע)

רבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי [זקני הגויים], אמר: כמה הרפתקי עדו עליהו דהני!

רבי יוחנן היה נעמד גם בפני זקנים שאינם יהודים והיה מסביר ואומר: כמה מאורעות וצרות עברו על האנשים אלו! ודאי ראו הרבה נסים ומופתים בחייהם הארוכים וראוי לכבדם.

רבא מיקם - לא קאי; הידור - עבד להו.

רבא לא היה עומד בפני זקנים שאינם יהודים, אך היה עושה להם "הידור", כלומר היה זו במעט ממקומו, כאילו היה רוצה לעמוד בפניהם.

אביי יהיב ידא לסבי.

אביי היה נותן יד לזקנים העוברים אצלו שישענו עליו.

רבא משדר שלוחיה.

רבא היה שולח את שלוחיו לתת להם יד, אבל לא היה עושה כך בעצמו, שלא לזלזל בכבוד התורה.

רב נחמן משדר גוזאי אמר: אי לאו תורה - כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא!

רב נחמן היה חתנו של הנשיא ושמם בעצמו כאב בית דין והיו רגילים לעמוד בפניו משרתים שתפקידם היה להעניש (להכות) ולכופף את האנשים שלא היו מצייתים לדין, ואותם הוא שלח לעזור לזקנים, מתוך הבנה שהוא כתלמיד חכם ובתפקיד תורני רם, צריך לשמור על כבודה של התורה, וכמה אנשים בעל מעמד תורני רוחני כמו יש בשוק?

אמר רבי אייבו אמר רבי ינאי:

אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו אלא שחרית וערבית, כדי שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד שמים.

אמר רבי אייבו בשם רבי ינאי תלמיד חכם צריך לעמוד מפני רבו רק פעם אחת בבוקר בתחילת היום ופעם נוספת בלילה בסוף היום, שלא יכבד את רבו יותר מאשר הוא מכבד את ה' בקריאת שמע בבוקר ובערב.

מיתיבי

מקשה הגמרא על דברי רבי ינאי

רבי שמעון בן אלעזר אומר: מניין לזקן שלא יטריח? תלמוד לומר: 'זקן ויראת', ואי אמרת שחרית וערבית בלבד - אמאי לא ניטרח? חיובא הוא, אלא - לאו כולי יומא?

למדנו מהסמיכות של המילים "...והדרת פני **זקן ויראת** מאלוקיך..." שהזקן צריך להיזהר שלא להטריח את תלמידיו ולהשתדל לשקול את צעדיו ולבחור בדרך בה תהיה פחות טרחה לתלמידו שלא הצטרכו לקום בפניו, ואם נאמר שחובת התלמידים לעמוד רק פעמיים ביום (פעם בבוקר ופעם נוספת בערב), אין בכך טרחה, ואף יש בכך חובה שאם רק צרכים לקום פעמיים ביום שיזכו במצוות הידור הזקן,

הסיבה היחידה להזהיר את הזקן היא רק למקרה שהתלמידים צרכים לעמוד בפניו **בכל פעם** שהוא עובר על ידם שבוזה יש טרחה, ולכאורה דבר רבי ינאי לא מסתדרים עם ההוראה לזקן שלא להטריח את תלמידיו, שאין טרחה בקימה פעם בבוקר ופעם בלילה.

לא, לעולם שחרית וערבית בלבד, ואפילו הכי כמה דאפשר ליה לא ניטרח.

עונה הגמרא לעולם יש לומר שהחיוב הוא כפי שאמר רבי ינאי, ויש צורך להזהיר את הזקן שלא להטריח את תלמידיו גם כאשר מדובר על קימה פעמיים ביום.

(הגמרא בתשובה פשוט דוחה את ההבנה שאין טרחה בחיוב קימה רק פעמיים ביום וטוענת שיש בכך טרחה, ולכן יש מקום להזהיר את הזקן להשתדל שלא להטריח את תלמידיו לקום בפניו ואפילו אם החיוב רק פעמיים ביום)

8

אמר רבי אלעזר: כל תלמיד חכם שאין עומד מפני רבו - נקרא רשע, ואינו מאריך ימים, ותלמודו משתכח,

רבי אלעזר אומר שמי שלא עומד בפני רבו נקרא רשע, והוא לא מעריך ימים ושוכח את התורה שלמד.

שנאמר (קהלת ח יג) "וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני האלהים";

רבי אלעזר לומד זאת מפסוק בספר קהלת:

וטוב (טוב = תורה שנאמר "לקח טוב נתתי לכם תורתי על תעזובו") לא יהיה לרשע- מכאן שהרשע שאינו **"ירא"** ישכח את התורה שלמד.

ובהמשך הפסוק נאמר על הרשע שלא יאריך ימים.

מורא זו - איני יודע מהו?

ומהו אותו רשע שלא ירא, שעליו מדבר הפסוק?

כשהוא אומר) **ויקרא יט לב**: מפני שיבה תקום והדרת פני זקן) ויראת מאלהיך
[אני ה'] - הרי מורא זו קימה.

לומד רבי אלעזר שמדובר בתלמיד חכם שלא קם בפני רבו, שכתוב:

" מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך... "מכאן שיש יראה במצוות
קימה והידור, והרשע הוא אותו אדם שאיננו יראה ולא מקיים את מצוות הקימה
וההידור.

ואימא מוראת רבית ומוראת משקלות ?

שואלת הגמרא ואולי מדובר ברשע שאיננו מקיים מצוות ריבית ומשקלות שגם
בפסוקים העוסקים באיסור ריבית ומשקלות כתוב "ויראת..." ואם הגזרה שווה
היא מהמילה ויראת, יכול להיות הסבר נוסף להבנת מיהו אותו רשע.

ריבית- איסור לקחת ריבית מאדם מישראל.

משקלות- איסור החזקת משקלות שאינם במידה המדויקת, על מנת להרחיק את
האדם מדבר שקר ורמאות, שהמסחר היה מבוסס על משקלות מדויקות שהיו
הבסיס לקבלת נתונים של משקל הסחורה.

רבי אלעזר - פני פני גמר.

אומר רבי אלעזר שהלימוד מגזרה שווה בין הפסוק מקהלת העוסק ברשע שאיננו
ירא ונענש שתלמודו משתכח ואיננו מאריך ימים, הוא לא מהמילה יראה (שמופיע
גם במצוות קימה בפני תלמיד חכם וגם במצוות איסור ריבית ומשקלות), אלא
מהמילה "פני"

"**מפני** שיבה תקום"

"אשר איננו ירא **מלפני** האלוקים"

לסיכום:

רבי אלעזר אמר שמי שלא עומד בפני רבו נקרא רשע ונענש שתלמודו משתכח ואיננו
מאריך ימים, כפי שכתוב בספר קהלת שזה עונשו של הרשע שאיננו ירא.

בתחילה חשבנו שהלימוד מתבסס על גזרה שווה מהמילה "יראה", אך מכיוון
שמילה זאת כתובה גם במצוות איסור ריבית ומשקלות, אמר רבי אלעזר שהלימוד
מגזרה שווה, אך מהמילה "פני" שכתובה בפסוק בקהלת העוסק ברשע, ובפסוק
שעוסק במצוות קימה בפני הרב.

הערה:

הגמרא עוברת לעסוק במספר ספקות לעניין מצוות קימה:

איבעיא להו: בנו והוא רבו - מהו לעמוד מפני אביו?

שואלת הגמרא: מה קורה במקרה בו הבן הוא גם רבו של אביו, האם צריך הבן
לעמוד בכבוד אביו? שכן מצד אחד הוא מחויב לתת כבוד לאביו ומצד שני אביו
מחויב לכבדו שהוא רבו.

תא שמע, דאמר ליה שמואל לרב יהודה: שיננא! קום מקמי אבוד!

הגמרא מביאה הוכחה שהבן שהוא רבו של האב צריך לעמוד לכבוד אביו, כפי שאמר שמואל לרב יהודה שהיה רבו של אביו רב יחזקאל, שעליו לעמוד בפני אביו ולכבוד.

שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוה, דאפילו מר שמואל נמי קאים מקמיה.

דוחה הגמרא את ההוכחה ואומרת ששונה המקרה של רב יהודה שהיה רבו של אביו רב יחזקאל והיה צריך לקום ולכבד אותו, מאחר ורב יחזקאל היה בעל מעשים טובים (איש צדקה וחסד) והיו מצווים לכבדו בקימה ואף שמואל היה קם לכבודו, ולא ניתן ללמוד ממקרה זה על מצבים של בן שהוא רבו של אביו.

אלא מאי קאמר ליה ?

מקשה הגמרא: אם כולם היו מחויבים לקום בפני רב יחזקאל, מדוע היה צריך שמואל לומר לרב יהודה שעליו לקום בפני אביו, הרי זה ברור מאליו?

הכי קאמר ליה: זימנין דאתי מאחורי - קום את מקמיה, ולא תיחוש ליקרא דידי.

עונה הגמרא: הסיבה שרב שמואל אמר לרב יהודה שעליו לקום בפני אביו רב יחזקאל, למרות שזה פשוט וברור שעליו לעמוד, הייתה ששמואל ורב יהודה למדו ביחד, והיו מקרים בהם רב יחזקאל היה מגיע מאחורי שמואל, ובקש שמואל מרב יהודה שכאשר הוא רואה שאביו מתקרב מאחוריו שיקום וזה יהיה סימן לשמואל שרב יחזקאל מאחוריו והוא ידע שעליו לקום.

10

לסיכום: לא ניתן ללמוד מכך ששמואל אמר לרב יהודה לעמוד בפני אביו רב יחזקאל שכן שהוא רב של אביו צריך לקום בפני אביו, מאחר ורב יחזקאל היה איש של חסד וכולם הוא מחויבים לקום לכבודו, והסיבה ששמואל ציין זאת בפני רב יהודה הייתה בשביל לקבוע סימן עבור שמואל שרב יחזקאל בא מאחוריו ועליו לעמוד, והסימן היה שיבואו רב יחזקאל מאחורי רב שמואל בזמן שהוא לומד עם בנו רב יהודה, שרב יהודה יעמוד וידע שמואל שהוא צריך לעמוד שרב יחזקאל מאחוריו.

הערה: הגמרא עוסקת בספק נוסף בעניין בן שהוא רבו של אביו.

איבעיא להו: בנו והוא רבו - מהו שיעמוד אביו מפניו?

שואלת הגמרא: האם במקרה שהבן הוא רבו של אביו, האב מחויב לעמוד בפני בנו?

תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי: אני איני כדי לעמוד מפני בני, אלא משום כבוד בית נשיא.

הגמרא מנסה להוכיח שהאב צריך לעמוד בפני בנו שהוא רבו, מדברי רבי יהושע בן לוי, שאמר " אני לא צריך לעמוד בפני בני, והסיבה שאני עומד בפניו היא בגלל שהוא החתן של הנשיא (נשוי לבת של הנשיא) ואני עומד בפניו בשביל לתת כבוד לבית הנשיא.

טעמא דאנא רביה, הא איהו רבאי - קאימנא מקמיה!

מבינה מכאן הגמרא שרבי יהושע אמר שמאחר והוא הרב של בנו, ובנו לא הרב שלו הוא לא צריך מהדין לעמוד בפניו, והסיבה שהוא עומד בפניו היא רק בגלל שהוא החתן של הנשיא.

מכאן לומדת הגמרא שאם בנו של רבי יהושע היה רבו של רבי יהושע, הוא היה עומד בפניו, בגלל שהוא רבו, אך מאחר ובנו אינו רבו אין הוא צריך לעמוד בפניו אלמלא לא היה בנו החתן של הנשיא.

הכי קאמר': אני איני כדי לעמוד מפני בני - ואפילו הוא רבאי, דהא אנא אבוא, אלא משום כבוד בית נשיא'.

דוחה הגמרא את ההבנה הראשונה ומסבירה את דברי רבי יהושע בן לוי כך: אני לא צריך לעמוד בפני בני גם אם הוא היה רבי, שאין האב צריך לעמוד בפני בנו גם אם הוא רבו, והסיבה שאני עומד בפניו היא בגלל שהוא החתן של הנשיא.

לסיכום:

בתחילה הבינה הגמרא שרבי יהושע בן לוי מתכוון בדבריו לומר שהוא לא היה צריך לעמוד בפני בנו, מאחר והוא רבו של בנו, אבל אם בנו היה רבו היה עומד בפניו, והסיבה שהוא עומד בפניו בגלל שבנו החתן של הנשיא.

מכאן נלמד שאם הבן הוא הרב של אביו, על האב לעמוד בפני בנו (רבו).

דוחה הגמרא את ההבנה הראשונה ואומרת שרבי יהושע אומר שהוא לא צריך לעמוד בפני בנו גם אם היה בנו רבו, מאחר ואין האב מחויב לעמוד בפני בנו, והסיבה שהוא עומד בפניו היא רק בגלל שהוא החתן של הנשיא.

איבעיא להו: רכוב - כמהלך דמי או לא?

שואלת הגמרא: האם אדם שיושב על הבהמה (רכוב), נחשב כיושב או כמהלך? הדבר חשוב לעניין רב הרוכב על הבהמה, שאם נחשב כיושב אין צריך לעמוד בפניו, ואם נחשב כמהלך צריך לעמוד בפניו.

הקדמה: הגמרא מביאה הוכחה מברייתא לכך שרכוב נחשב כעומד ולא כיושב, מברייתא העוסקת בדיני מצורע.

המצורע הוא מי שלקה באחד מן הנגעים הנקראים צרעת, כמבואר בתורה, ומטמא: אדם, וכלים במגע ובביאתו לאוהל.

חז"ל לומדים מהפסוק " מחוץ למחנה מושבו", שבמקום מושבו של המצורע טמא, ודוקא במקום שיושב מטמא המצורע את המקום ואת מי שנמצא איתו בתוך האוהל, אך אם המצורע עומד הוא אינו מטמא את המקום.

הברייתא עוסקת במספר מצבים שתחת אותו האילן (העץ) נמצא אדם טהור ואדם טמא. (האילן מסכך על שניהם)

אמר אביי: תא שמע' :טמא יושב תחת האילן וטהור עומד – טמא;

מקרה 1: האדם הטמא יושב תחת האילן והאדם הטהור עומד – האדם הטהור נטמא.

טמא עומד תחת האילן וטהור יושב – טהור;

מקרה 2: האדם הטמא עומד תחת האילן והאדם הטהור יושב, האדם הטהור ממשיך להיות טהור, כפי שלמדנו מהפסוק שהמצורע מטמא את האוהל רק כאשר הוא יושב.

ואם ישב הטמא - הטהור טמא

מקרה 3: האדם הטהור יושב תחת האילן האדם המצורע עמד תחת האילן ולאחר זמן התישב, ברגע שהתישה המצורע הוא מטמא את האדם הטהור.

וכן באבן המנוגעת

מקרה 4: אדם מחזיק בידו אבן טמאה מבית מצורע (שנגע צרעת פוגע גם בבתים), כל עוד האדם שמחזיק את האבן ביד לא יושב הוא לא מטמא את מי שנמצא תחת האילן, ורק כאשר הוא מתיישב הוא מטמא.

ואמר רב נחמן בר כהן: זאת אומרת רכוב כמהלך דמי .

לומד מכאן רב נחמן שרב היושב על הבהמה נחשב כמהלך ולא כיושב, כפי שמצב האבן הטמאה נקבע לפי מצב האדם שאוחז בה, כך מצב הרב יקבע לפי הבהמה המחזיקה אותו (עליה הוא רוכב)

12

שמע מינה.

מסקנת הגמרא שאכן כך נראה לומר שהרב הרוכב על הבהמה נחשב כמהלך ולא כיושב, וכאשר הרב הרכוב על הבהמה מתקרב לתלמידיו עליהם לעמוד ולכבדו.

הערה: הגמרא עוברת לעסוק בדיון ספר תורה שמוחזק על ידי אדם, שלפי דין רכוב כמהלך, ספר תורה שמחזיק אדם הוא גם נחשב כ"מהלך", ויש לדון אם צריך לעמוד בפניו.

איבעיא להו:

נשאלה שאלה

מהו לעמוד מפני ספר תורה ?

האם צריך לעמוד בפני ספר תורה המוחזק על ידי אדם? (מה הדין בספר תורה "מהלך")

רבי חלקיה ורבי סימון ורבי אלעזר אמרי: קל וחומר: מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן?

רבי חלקיה ורבי סימון ורבי אלעזר אומרים שצריך לעמוד בפני ספר התורה, והם לומדים זאת מקל וחומר, אם מפני הרב עומדים מתוך כבוד לתורה שלמד, ברור שצריך לעמוד בפני התורה עצמה.

רבי אלעי ורבי יעקב בר זבדי הוו יתבי ; חליף ואזיל רבי שמעון בר אבא, וקמו מקמיה.

רבי אלעי ורבי יעקב בן זבדי ישבו ועסקו בלימוד הלכה , ועבר לפניהם רבי שמעון בר אבא והם נעמדו מפניו.

אמר להו: חדא דאתון חכימי ואנא חבר,

טעם אחד שאמר להם רבי שמעון בר אבא, מדוע אין הם צרכים לעמוד בפניו הוא: מאחר ואתם חכמים ואני "חבר".

ועוד: כלום תורה עומדת מפני לומדיה

כלומר מאחר ואתם עוסקים בדברי הלכה, אתם עוסקים בתורה ממש, ונחשבים "כתורה" ואילו אני לא לומד עכשיו ואי אפשר שיהיה חיוב לתורה לעמוד בפני מי שלמד תורה.

סבר לה כרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה.

אומרת הגמרא שרבי שמעון סובר כרבי אלעזר שאמר שאין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שהוא עוסק בתורה, מאחר שבשעה שהוא עוסק בתורה הוא נחשב כ"תורה" ממש, ואין התורה צריכה לעמוד בפני מי שלומד אותה.

לייט עלה אביי

אביי חולק על רבי אלעזר והיה מקלל מי שלמד תורה ולא עמד מפני רבו, אנו רואים שאביי בחר במילים קשות שהוא חלק על רבי אלעזר בצורה תקיפה.

הערה: הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים שעוסקת בדיני קימה מפני חכם:

כתוב בספר שמות פרק לג' פס' ח:

"והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד בואו האהלה;

רבי אמאי ורבי יצחק נפחא: חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח:

רבי אמאי ורבי נפחא פרשו פסוק זה, אחד פירש אותו לגנות משה רבינו ואחד לשבח של משה רבינו.

מאן דאמר לגנאי – כדאיתא

הגמרא לא מזכירה במפורש מה היה הגנאי כלפי משה, אלא אומרת שהגנאי היה כפי שכבר מופיע במקום אחר, רש"י אומר שהדבר כתוב במדרש רבי תנחומא ושם מסופר שהיו אומרים בני ישראל על משה: ראו כמה עבים השוקיים של משה שהוא אוכל על חשבוננו.

מאן דאמר לשבח –

מי שפירש את הפסוק לשבח, מצוטט את הדברים שאמרו האמוראים, שראו בפסוק זה לימוד כיצד יש לנהוג בנשיא הסנהדרין .

שאמרו האמוראים הבאים : אמר חזקיה : אמר לי רבי חנינא בריה דרבי אבהו אמר רבי אבהו אמר רבי אבדימי דמן חיפא :

ישנם שלושה סוגי חכמים ודין הקימה בפניהם שונה :

חכם עובר - עומד מלפניו ארבע אמות, וכיון שעבר ארבע אמות – יושב ;

שתלמיד חכם עובר תלמידיו צרכים לעמוד מהרגע שהוא נכנס לארבע האמות על ידו, והם מתיישבים לאחר שהוא יוצא מארבע אמות שלהם.

אב בית דין עובר - עומד מלפניו מלא עיניו, וכיון שעבר ארבע אמות – יושב ;

אב בית הדין שהוא סגנו של נשיא הסנהדרין, צריך לעמוד מפניו מהרגע שרואים אותו ועד שיוצא מארבע האמות של העומדים.

נשיא עובר - עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו,

כשנשיא הסנהדרין עובר צריך לעמוד מפניו מהרגע שרואים אותו ועד שהנשיא מתיישב במקומו, כפי שראינו אצל משה רבינו :

שנאמר והביטו אחרי משה עד בואו האהלה .

שהיו בני ישראל נעמדים בפני משה עד שנכנס לאוהל

הערה : הגמרא עוברת לעסוק בעניין מצוות עשה שהזמן גרמן, מאחר והסוגיה ממשיכה בדף הבא, סיכום הסוגיה כולו מופיע בסיכום של דף לד'